

Terhi Koskentausta
LT, psykiatrian erikoislääkäri, ylilääkäri
Uep-kuntayhtymän ja Pääjärven kuntayhtymän yhteinen asiantuntijapalvelu, Lammi

SUOMEN MUSIIKKITERAPIAYHDISTYS RY:N KEVÄTSEMINAARI KEHITYSVAMMAPSYKIATRIA 6.4.2008

Kehitysvammaisuus määritellään tilaksi, jossa mielen kehitys on pysähtynyt tai epätäydellinen kehitysiässä eli alle 18-vuotiaana saadun sairauden tai vamman seurauksena siten, että erityisesti älykkyyttä vaativat toiminnot kuten oppimiskyky ovat vaikeutuneet. Kehitysvammaisuuden rajana pidetään älykkyydosamäärää alle 70 standardoiduilla älykkyytsteillä tutkittuna.

Kehitysvammaisista henkilöistä 30-50 %:lla on mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöitä. Autistiset häiriöt, käytöshäiriöt ja tarkkaavuushäiriöt ovat kehitysvammaisilla lapsilla tavallisia, ja aikuisilla merkittäviä ongelmia ovat psykoottiset häiriöt, mieliala- ja ahdistuneisuushäiriöt, aggressiivisuus ja itseä vahingoittava käyttäytyminen sekä sopeutumishäiriöt. Kehitysvammaisten käyttöoireet eivät kuitenkaan aina johdu psykiatrisista syistä, vaan oireet voivat liittyä kommunikaatio-ongelmiin, aistivammoihin ja -poikkeavuuksiin, somaattisiin sairauksiin tai niiden lääkehoitoon sekä psykologisiin ja sosiaalisiin tekijöihin.

Kehitysvammaisten mielenterveyshäiriöiden ilmeneminen ja diagnostiikka poikkeaa jossain määrin muusta väestöstä. Ehkä merkittävin ero liittyy siihen, että mielenterveyshäiriöissä keskeisiä oireita ovat ajatusmaailman häiriöt ja tunne-elämän oireet, joita yleensä ilmaistaan sanallisesti. Koska kehitysvammaisten kommunikaatio on usein rajoittunutta tai puuttuu kokonaan, painottuvat diagnostiikassa käyttäytymisen oireet, nonverbaaliset viestit sekä toimintakyvyn muutokset. Lisäksi oireiden tulkintaa voi joissain tapauksissa helpottaa tieto siitä, että tiettyihin kehitysvammaisuutta aiheuttaviin oireyhtymiin liittyy tyypillisiä käyttäytymisen ja tunne-elämän piirteitä tai alttius tietyille psykiatrisille häiriöille. Esimerkiksi fragile X –oireyhtymään liittyy usein sosiaalista arkuutta ja ahdistuneisuutta, tarkkaavuuden ongelmia ja autistisia piirteitä.

Kehitysvammaisten mielenterveyshäiriöiden arviointi edellyttää laaja-alaista moniammatillisessa työryhmässä tehtävää tutkimusta. Pääjärven kuntayhtymässä musiikkiterapeutit osallistuvat tähän diagnostiseen kokonaisarviointiin, jonka tavoitteena on mm. saada tietoa ja lisätä ymmärrystä asiakkaan persoonallisuudesta, mielialasta, tunne-elämästä ja vuorovaikutuksesta sekä mahdollisista psykoottisista ja muista psykiatrisista oireista. Tämä arviointi toimii pohjana asiakkaan hoidon, terapioiden tarpeen ja muun kuntoutuksen suunnittelulle.

Kehitysvammaisten mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden hoito perustuu pääsääntöisesti yleisiin indikaation mukaisiin hoitosuosituksiin. Vaikeammissa mielenterveyshäiriöissä lääkehoito on keskeinen osa hoitoa, ja psykenlääkityksessä pyritään diagnoosin mukaiseen täsmähoitoon. Keskusteluun perustuvat psykoterapeuttiset menetelmät soveltuvat kehitysvammaisten hoitoon vain rajallisesti. Musiikkiterapiaa on käytetty mm. autistisissa häiriöissä, muissa vuorovaikutuksen häiriöissä ja aggressiivisten nuorten hoidossa. Lisäksi käyttäytymisterapeuttisista menetelmistä, ongelmanratkaisukeskeisistä lähestymistavoista ja toiminnallisista terapioiden voi olla apua. Myös oikein suunnattuihin tukitoimiin päivittäisissä toiminnoissa on kiinnitettävä huomiota.